

JUSTIITSMINISTEERIUM

Riigikantselei
riigikantselei@riigikantselei.ee

Teie 05.06.2024

Meie 01.07.2024

nr RIIGIKOGU/24-0599/-
3T, 2-5/24-00925
nr 8-2/4681

Arvamus seaduseelnõu kohta

Riigikantselei 05.06.2024 resolutsiooniga 2-5/24-00925 edastati Justiitsministeeriumile Vabariigi Valitsuse seisukoha kujundamiseks karistusseadustiku muutmise seaduse eelnõu (452 SE).

Justiitsministeerium, tutvunud eelnõu 452 SE ja selle seletuskirjaga, teeb ettepaneku seda mitte toetada järgmistel põhjustel.

Eelnõu kohaselt täiendatakse karistusseadustikku (KarS) uue paragrahviga 236¹, mille lõikes 1 nähakse ette ministri poolt Riigikogus arupärimisele vastamisel või infotunnis või eelnõu menetlemisel teadvalt vale ütluse andmise eest, kui küsija on teda eelnevalt hoiatanud, kriminaalvastutus. Sama paragrahvi lõikes 2 nähakse ette raskendava asjaoluna valeütluse andmisega kaasnev ebaõigete Riigikogu tööks vajalike andmete esitamine.

Eelnõu algataja on seletuskirjas märkinud, et eelnõu on ajendatud Ameerika Ühendriikide karistusõigusest, mille kohaselt on isiku poolt Kongressi ees valeütluste andmine kriminaalkorras karistatav. Sellel põhjusel on pakutud välja uus kuriteokooseis, mis kriminaliseeriks ministri poolt Riigikogus valeütluste andmise.

Eelnõu algataja ei ole seletuskirjas lisanud täpsemat viidet Ameerika Ühendriikide õigusele, kuid meie hinnangul on inspiratsiooni saadud eelkõige järgmistest õigusnormidest.

US Code Title 18 Section 1001 näeb ette kriminaalvastutuse Ameerika Ühendriikide valitsusele faktide varjamise, valeandmete ja võltsitud dokumentide esitamise eest. Sealjuures on eraldi toodud välja täiendavad tingimused, millele isiku tegu peab vastama. Seadusandliku võimu raames on eelduseks, et tegu on toime pandud haldusküsimustes või Kongressi poolt läbi viidud uurimise raames.

US Code Title 18 Section 1621 näeb ette kriminaalvastutuse vande all teadvalt valeandmete või dokumentide esitamise eest.

Leiame, et kummalgi juhul ei ole eelnõus pakutud kuriteokooseisu analoogia viidatud Ameerika Ühendriikide õigusnormidega asjakohane. Kui viidatud õigusnormide kohaselt on eelduseks seadusandliku võimu poolt teatud uurimise läbiviimine ning selle raames ütluste andmine või siis üldine vande all valeütluse andmine, siis eelnõus pakutu läheb sellest oluliselt kaugemale ning loetleb tavapärased arupärimised, infotunnid ning eelnõu menetlemise protsessi.

Pakutud karistusnormi kohaldamisala ja rakendamine ei ole selge. Arusaamatuks jääb, kuidas ja kes peaks hindama ütluse tõesust või seda, kas ja kuivõrd on andmed vajalikud Riigikogu tööks. Iga väiksemagi kahtluse korral kriminaalmenetluse alustamine, tuvastamaks ütluste tõepärasust, ei ole meie hinnangul otstarbekas ja mõistlik ning oleks lisaks koormavaks õiguskaitseasutustele.

Eraldi tuleks meie hinnangul välja tuua eelnev hoiatamine valeütluse andmise eest. Hetkel puudub Eesti õiguses, sealhulgas Riigikogu kodu- ja töökorra seaduses igasugune regulatsioon sellise hoiatuse tegemise, selle vormi ja fikseerimise kohta. Seega, pelgalt karistusnormis hoiatamisele viitamine ei ole piisav.

Küsitavusi tekitab ka pakutud uue karistusnormi paigutus KarS-i struktuuris. Pakutud paragrahvi 236¹ asukoht on KarS-i eriosa riigivastaste kuritegude peatükis Eesti Vabariigi vastu suunatud süütegude jaos. Muud valeütluste või valeandmete esitamisega süüteod paiknevad aga KarS-i ametialaste süütegude või õigusemõistmisevastaste süütegude peatükkides.

Eelnõu seletuskirjas puudub täielikult hetkeolukorra analüüs, sealhulgas põhjendused, miks sellist uut karistusnormi on Eesti õiguses vajalik sätestada. Sellise karistuspoliitikat muutva otsuse puhul tuleks eeldada, et hinnatud oleks probleemi olemasolu, selle esinemise sagedust ning põhjendusi, miks karistusõiguse abil lahendus oleks mõistlik ja otstarbekas. Leiame, et karistusõiguse abil probleemide lahendamine peaks jääma viimaseks abinõuks ning leiaks kasutust üksnes siis, kui muud võimalikud meetmed on ammendunud. Isegi, kui on toimunud vale ütluse andmine või valede või mittetäielike andmete esitamine, peaks eelkõige kohalduma üldised avaliku teenistuse ja eetika põhimõtted, samuti võimalik isiklik poliitilise vastutuse võtmine.

Eeltoodud põhjusel leiab Justiitsministeerium, et KarS-i muutmise eelnõud 452 SE tuleb mitte toetada.

Lugupidamisega

(allkirjastatud digitaalselt)

Madis Timpson
Minister

Markko Künnapu 53911687
Markko.Kynnapu@just.ee